

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.134
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору політичних наук, професору
Дерев'янку Сергію Мироновичу
76018, вул. Шевченка, 57,
м. Івано-Франківськ

ВІДГУК

офіційного опонента
доктора політичних наук, доцента,
завідувача кафедри міжнародних відносин
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Вінникової Наталії Анатоліївни

на дисертацію Івасюка Івана Івановича
**«Регіональна політика територіальних громад гірських населених пунктів
Карпатського регіону»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та
поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія

Актуальність теми дослідження.

У сучасних умовах трансформації публічної влади в Україні особливого значення набуває вивчення регіональної політики як простору взаємодії між державними інститутами, місцевими громадами та громадянським суспільством. Системна перебудова управлінських механізмів, започаткована реформою децентралізації, вимагає не лише оновлення інституційної архітектури місцевого самоврядування, а й осмислення особливостей функціонування громад в умовах просторової та соціально-економічної нерівності.

Гірські населені пункти Карпатського регіону виступають своєрідним тестовим майданчиком для перевірки ефективності державної регіональної політики. Водночас, вони є ізольованими у логістичному плані, вразливими у соціально-демографічному вимірі та стратегічно важливими у прикордонному контексті. Це формує особливі виклики для вироблення дієвих управлінських рішень, що мають враховувати внутрішні ресурси громад.

Попри наявність значної кількості досліджень, присвячених децентралізації та розвитку громад, залишається нерозкритим політичний аспект адаптації гірських територіальних громад до нових умов суспільно-політичного розвитку. Не менш важливою є потреба у вивченні механізмів політичної участі, стратегічного планування та взаємодії локального рівня з національними і європейськими політичними процесами.

Актуальність теми посилюється у світлі викликів повномасштабної війни, яка змінила пріоритети державної політики, зокрема акценти у сфері безпеки, мобілізації ресурсів та відновлення. У таких умовах регіональна політика щодо гірських громад має поєднувати елементи адаптивного врядування, соціальної інклюзії та стійкості до кризових станів.

Таким чином, наукове осмислення регіональної політики як інструменту формування спроможних територіальних громад гірських населених пунктів Карпат є необхідним для вдосконалення підходів до управління розвитком зазначених територій у післявоєнний період.

З огляду на викладене дисертаційна робота Івасюка Івана Івановича на тему: «Регіональна політика територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону» вбачається актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Дисертаційне дослідження здійснене на кафедрі політичних інститутів та процесів у рамках наукової теми кафедри та Навчально-методичного і наукового центру політичних та євроінтеграційних досліджень «Євроінтеграційний вибір України: історія, політика, перспективи» за номером державної реєстрації 0109U001413.

Мета та завдання, методологія дослідження, його структура.

Метою дослідження (с.17) автор визначив науково-теоретичне обґрунтування особливостей здійснення регіональної політики територіальними громадами на прикладі гірських населених пунктів Карпатського регіону в

умовах збройної агресії російської федерації проти України та реалізації євроінтеграційного курсу держави.

Представлений дисертаційний текст, а також публікації автора, у яких викладено основні результати дослідження, свідчать про досягнення заявленої наукової мети шляхом послідовного вирішення сформульованих завдань (с.17-18).

Методологія дисертаційного дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що інтегрує положення регіоналістики, державного управління, соціально-економічної географії, політології. Використані автором методи дослідження є релевантними меті та завданням дисертації, дозволили розкрити складність регіональної політики в контексті функціонування територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону.

Структура дисертації, що включає вступ, три змістовно насичені розділи з відповідним поділом на дев'ять підрозділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, відзначається внутрішньою логікою та послідовністю викладу. Автором розгорнуто й аргументовано розкрито теоретичні й прикладні положення дослідження.

Наукова новизна.

Наукова новизна дисертаційного дослідження (с. 21-22) полягає в цілісному міждисциплінарному аналізі трансформації регіональної політики у системі місцевого самоврядування України, зосередженому на функціонуванні територіальних громад як ключових елементів просторового розвитку. У дослідженні застосовано поєднання теоретичних засад вітчизняної та зарубіжної наукової думки, аналізу нормативно-правової бази, емпіричних даних та практичного досвіду функціонування громад Карпатського регіону. У межах здійсненого дослідження науково обґрунтовано трансформаційні процеси, що відбуваються в системі місцевого самоврядування України, зокрема в контексті становлення та розвитку територіальних громад як ключових інституцій регіонального управління. Особливу увагу приділено теоретичному осмисленню сутності поняття «територіальна громада», його еволюції під впливом

політичних, адміністративних і безпекових викликів. У контексті просторової специфіки західних регіонів України проаналізовано соціально-економічні, географічні та демографічні чинники, що визначають особливості формування громад у гірській місцевості.

Здійснено узагальнення практик демократичного врядування на місцевому рівні, зокрема в частині інституціоналізації молодіжних ініціатив, розвитку громадянського суспільства та запровадження інструментів залучення населення до процесу ухвалення управлінських рішень. Розглянуто різноманітні форми громадської участі — як традиційні (громадські слухання, консультації), так і сучасні (електронна демократія). Розкрито особливості політики територіальних громад у гуманітарній сфері, з акцентом на доступності та якості освітніх і культурних послуг у гірських районах в умовах децентралізації.

Узагальнено функціональні напрями діяльності органів місцевої влади та їхній вплив на динаміку розвитку громад, зокрема в таких ключових секторах, як аграрне виробництво, туризм, транскордонне співробітництво. Визначено структурні бар'єри у цих сферах і запропоновано практичні підходи до їхнього подолання. Проаналізовано взаємодію громад із громадськими організаціями, міжнародними структурами та партнерами у процесі реалізації стратегій сталого розвитку, а також визначено роль молодіжної політики в утвердженні демократичних цінностей на місцевому рівні.

Поглиблено теоретико-методологічні засади дослідження територіальних громад у структурно-організаційному та соціально-економічному аспектах, а також обґрунтовано напрями стратегічного планування розвитку гірських територій з урахуванням як регіональної специфіки, так і глобальних тенденцій. Удосконалено підходи до оцінювання ефективності діяльності органів місцевого самоврядування в умовах реформування державного управління, інтеграційних процесів і сучасних викликів безпеки. Окрему увагу приділено потенціалу адаптації європейського досвіду у сфері місцевого самоврядування, а також значенню соціальної політики та модернізації інфраструктури в умовах воєнних загроз і післявоєнного відновлення територіальних громад.

Практичне значення результатів дослідження.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання його положень та висновків органами державної влади, органами місцевого самоврядування, профільними департаментами обласних адміністрацій, а також експертними та громадськими організаціями, що займаються питаннями регіонального розвитку гірських територій; результати дослідження також можуть бути використані в науково-дослідній сфері (під час подальших досліджень регіонального розвитку громад) та в освітньому процесі (під час викладання відповідних навчальних дисциплін чи спецкурсів) .

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації:

по-перше, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених Івасюком І.І. у дисертації на тему «Регіональна політика територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону», підтверджується послідовною реалізацією міждисциплінарного дослідницького підходу, високим рівнем теоретичної та емпіричної аргументації;

по-друге, наукові положення дисертації базуються на комплексному аналізі теоретичних підходів до розуміння сутності територіальної громади, специфіки її функціонування в умовах гірської місцевості, а також на узагальненні актуальних викликів і можливостей, що постають перед громадами Карпатського регіону в контексті євроінтеграційних процесів;

по-третє, у дослідженні застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання (історичний, контент-аналіз, інституційний, SWOT-аналіз, порівняльний, метод моделювання (с.18-20)) , що дозволило вибудувати цілісну концептуально-методологічну рамку дослідження регіональної політики щодо територіальних громад гірських населених пунктів;

по-четверте, результатом проведеного комплексного дослідження є науково обґрунтовані висновки (с.178-185) щодо регіональної політики стосовно територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону;

по-п'яте, обґрунтованість висновків підтверджується аналізом нормативно-правових актів України, аналітичними джерелами, що відображають

специфіку політичного, соціально-економічного та освітньо-культурного розвитку територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону.

по-шосте, наукова обґрунтованість та достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджуються їх широкою апробацією у публічному науковому просторі. Загалом за темою дисертації опубліковано **14 наукових праць**, серед яких **5 статей - у фахових наукових виданнях України категорії «Б»** у галузі політичних наук, що засвідчує відповідність отриманих результатів критеріям академічної якості. Ще **4 публікації** вийшли у наукових збірниках і виданнях, що висвітлюють додаткові аспекти дослідницької проблематики, розширюючи теоретико-прикладний контекст роботи. Крім того, **5 тез доповідей** надруковані в матеріалах міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій, що свідчить про активну участь автора в науковому дискурсі.

Дотримання вимог академічної доброчесності

На підставі аналізу змісту дисертаційного дослідження можна констатувати, що автором повністю дотримано принципів академічної доброчесності, визначених чинним законодавством України.

Усі використані ідеї, концепції, положення, термінологічні підходи та фактичні дані інших науковців чи офіційних джерел коректно відображено з відповідними посиланнями на першоджерела. Це свідчить про дотримання автором етичних норм використання інтелектуальної власності в науковій роботі.

Представлені у дисертації висновки, узагальнення та рекомендації мають авторський характер, підтверджуються відповідною джерельною базою, логікою аналізу та використаними методами дослідження.

Дискусійні положення та рекомендації до змісту дисертації

У цілому зміст дисертаційного дослідження І.І. Івасюка засвідчує аналітичну глибину, міждисциплінарну обґрунтованість та самостійний характер наукового пошуку. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, а її результати становлять помітний внесок у розвиток вітчизняної

політології, зокрема в царині дослідження регіональної політики гірських територіальних громад.

Разом із тим, окремі положення викликають наукову дискусію або потребують подальшої конкретизації та змістовного уточнення, зокрема:

1. У дисертації має місце невідповідність у формулюванні об'єкта та предмета дослідження. Якщо об'єктом дослідження визначені «територіальні громади як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні» (с. 18), чому предметна область сформульована в термінах одного з методів дослідження – **«політологічний аналіз** особливостей функціонування територіальних громад в умовах європейської інтеграції та збройної агресії російської федерації проти України» (с. 18)? На нашу думку, більш логічним вбачається визначення об'єкта дослідження відповідно до вказаної мети з акцентом на комплексі науково-теоретичному обґрунтуванні здійснення регіональної політики територіальними громадами гірських населених пунктів, або визначення предмета дослідження відповідно до академічних стандартів як частини об'єкта, наприклад **«політичні аспекти функціонування** гірських територіальних громад у контексті нових умов суспільно-політичного розвитку». Також необхідно зауважити, що автором активно використовується саме міждисциплінарний підхід у дослідженні, і **«політологічний аналіз»** не є наскрізним.
2. У дисертації (с.44-47) детально проаналізовано сутність регіональної політики, визначено її принципи, у відповідності до класифікації, діючої в Європейському Союзі. Зважаючи на це, автору доцільно було б детальніше зупинитися на теоретичному осмисленні власного трактування поняття «регіональна політика», адже визначення цього терміну в сучасній політичній науці є багатовимірним і охоплює як діяльність державних та місцевих інституцій, так і механізми взаємодії між центром і регіонами. Це дозволило б підвищити теоретичну глибину дослідження та забезпечити його концептуальну цілісність.

3. Текст дисертації переобтяжений великою кількістю інформації дескриптивного характеру, зокрема щодо поіменного кадрового складу виконавчих комітетів старостинських округів. Наприклад, на с. 79 поіменно зазначені 29 осіб у складі виконавчих комітетів Старосамбірської міської ради VIII скликання та Стрілківської сільської ради Львівської області. Не зрозумілим є подання таких персональних відомостей з точки зору їхньої ролі в дослідженні.
4. Тема впливу євроінтеграційних процесів на розвиток територіальних громад гірських районів, на жаль, не є наскрізною в дослідженні. Представлена лише окремим розділом (Розділ 3. с.132-177) крізь призму транскордонного співробітництва. На нашу думку, доречним було б звернутися до актуальних концептуально-методологічних підходів до дослідження (моніторингу функціонування) територіальних громад гірських районів у державах-членах Європейського Союзу, щоб суттєво посилило науково-прикладну значущість дисертаційної роботи.
5. У дисертаційній роботі заявлений пункт новизни отриманих результатів дослідження – «розвиток системи оцінки ефективності діяльності місцевого самоврядування в умовах децентралізації та реформування державного управління» (с. 20), – ґрунтується переважно на статистичних даних показників соціально-економічного розвитку. Утім у цій моделі, і в дисертації у цілому, відсутній такий важливий методологічний компонент оцінювання ефективності діяльності місцевого самоврядування як моніторинг громадської думки жителів територіальних громад. Аналіз динаміки ставлення мешканців гірських населених пунктів до змін, що відбуваються в громадах під впливом євроінтеграційних процесів і в умовах повномасштабної збройної російської агресії проти України, зробило б цей пункт більш комплексно розкритим і науково обґрунтованим.

Наведені зауваження не применшують загальної позитивної оцінки дослідження, а навпаки – відкривають простір для подальших наукових

розвідок у цій тематиці, зокрема в контексті практичної імплементації політик розвитку гірських територіальних громад.

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Івасюка Івана Івановича на тему «Регіональна політика територіальних громад гірських населених пунктів Карпатського регіону», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія, є самостійною, завершеною, науково-дослідницькою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 03.05.2024 р. № 507), не містить ознак порушення академічної доброчесності, а тому автор дисертації - Іван ІВАСЮК, за умови успішного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 052 Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, доцент,

завідувач кафедри міжнародних відносин

Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна

Наталія ВІННИКОВА